

Inclusief onderwijs

Een voorbeeld uit Oostenrijk

Sinds de startnotitie over de toekomst van ons onderwijs¹ in september 2005 verscheen, later gevolgd door de notitie *Passend Onderwijs*², is de belangstelling van schoolteams en directies uit alle onderwijstypen om zich te oriënteren op inclusief onderwijs sterk toegenomen. Niet dat men ineens ‘en masse’ inclusief onderwijs wil gaan geven, maar wel dat men er op z’n minst meer van wil weten.

Opvallend is dat velen zoeken naar nieuwe kansen; zowel de basisscholen als de speciale scholen. Vooralsnog is het voortgezet onderwijs het meest afwachtend en stelt zich nog niet – een enkeling daargelaten – proactief op. Over het algemeen komt de vraag uit het veld om iets te komen vertellen over mogelijkheden en onmogelijkheden van inclusief onderwijs nadat de veldlijners de ministeriële notitie zijn komen toelichten. Ook de studentenbelangstelling voor het onderwerp neemt hand over hand toe. Het Seminarium voor Orthopedagogiek organiseert al vele jaren studiereizen (ook voor niet-studenten) om zich zelf een beeld te kunnen vormen van integratiepedagogiek in andere landen, zoals bijvoorbeeld de Scandinavische landen, Groot-Brittannië, Vlaanderen, de Verenigde Staten, Canada en – sinds drie jaar – Oostenrijk. Er is een grote variëteit aan interesses over het onderwerp, maar in het algemeen kun je stellen dat beleidsmakers – (bovenschoolse) directies, coördinatoren van samenwerkingsverbanden, onderwijspolitici, etc - een grote belangstelling hebben voor het antwoord op de vraag: ‘Welke strategische aanpak zou ik moeten hanteren?’ Leerkrachten van de ‘reguliere’ scholen zijn vooral benieuwd om te weten wat er voor hen verandert als lesgevend in de didactiek en pedagogiek. Medewerkers van speciale scholen willen vooral weten wat hun rol (nog) is als inclusief onderwijs de norm zou worden. Tijdens mijn lezingen over inclusieve vormen van onderwijs is er vaak de vraag naar voorbeelden van ‘good-practice’. Na vier bezoeken aan vele scholen in Oostenrijk en vele gesprekken met ouders, directies, leerkrachten, beleidsmakers en inspectie in de provincie Steiermark wil ik de Kalsdorfschule graag als voorbeeld geven. Met de directeur, ‘Frau Volksschuldirektorin Helga Vukan’, maar ook met vele andere betrokkenen, voerde ik gesprekken over de begintijd van de ‘Inklusion’.

Eerste kennismaking met ‘Inklusion’ in Oostenrijk

De eerste kennismaking met inclusief onderwijs in Oostenrijk was in oktober 2004 in de Verenigde Staten, waar mevrouw S.Haucinger, namens de ‘Landesschulrat’ van de provincie Steiermark op een internationale conferentie ‘Expanding Horizons’ in de staat Connecticut een lezing hield over de mate waarin de Oostenrijkers er in geslaagd zijn om inclusief onderwijs gestalte te geven. Vooral de statistieken die zij toonde >>

maakten nieuwsgierig. Hoe was dat nou mogelijk, en dat in zo'n betrekkelijk korte tijd? Die week bezochten we gezamenlijk ook een aantal scholen in Connecticut. Mevrouw Haucinger had zoveel reflectieve respons op de verschillen tussen het inclusief onderwijs in de VS en Oostenrijk dat ik nog geïnteresseerder raakte. Op mijn vraag of ik, samen met een groepje studenten, in Steiermark zelf mocht komen kijken, kwam meteen een positief antwoord. In het voorjaar van 2005 vertrokken we met een groep studenten van het Seminarium voor Orthopedagogiek in de leerroute 'Begeleidingsspecialist' per trein naar Oostenrijk. Na twee dagen was ik er al volledig van overtuigd dat hier iets gepresteerd werd dat maar nauwelijks te vinden is in de landen die internationaal veel meer erkenning hebben om de inclusiviteit van hun onderwijs, zoals Engeland, de VS en de Scandinavische landen. Meerdere studiereizen volgden, steeds weer met hetzelfde resultaat: deelnemers die enthousiast en zeer onder de indruk terugkeerden en die het liefst meteen het geleerde in de praktijk wilden brengen. Wat maakt de Oostenrijkse situatie zo speciaal?

Top down of bottom up?

Het mooiste zou zijn om hier een chronologisch verslag te doen van de ontstaansgeschiedenis van inclusief onderwijs in Oostenrijk, maar zo eenvoudig is dat niet en wel om twee redenen. De eerste

is dat de ontwikkeling niet in gelijke mate voor heel Oostenrijk geldt en de tweede reden is dat meerdere ontwikkelingen tegelijk en onafhankelijk van elkaar zijn gestart. Eerst iets meer over het geografische aspect. Oostenrijk is een zogenaamde Bundesstaat. Alle bondslanden zijn betrekkelijk autonoom. De provincie Steiermark – hoofdstad Graz - is er een van. In Steiermark (Nederlanders zeggen wel eens Stiermarken) is inclusief onderwijs het verst en succesvolst doorgevoerd; op dit moment is 85% van alle kinderen met een beschikking³ leerling in een gewone reguliere schoolklas. Dit geldt zowel voor het primair als voor het voortgezet onderwijs. Het gemiddelde integratiecijfer voor heel Oostenrijk ligt net op 50% van alle kinderen met een beschikking. Toch is er dezelfde landelijke wetgeving⁴ voor het gehele land. Deze wetgeving geeft ouders van kinderen met een beperking het recht om te kiezen voor regulier of speciaal onderwijs, net als in Nederland⁵ overigens. De manier waarop in de plaatselijke situatie door de Landesschulrat in Graz uitvoering aan deze wet is gegeven verklaart de grote verschillen in resultaat en succes. Die mogelijkheid is er ook voor Nederland, zeker gezien de vrijheid voor regionale onderwijsinstanties om de leerlingzorg in de eigen regio in te richten naar eigen ideeën, maar wel volgens algemeen wettelijke kaders⁶. Hiervoor werd al opgemerkt dat er meerdere gelijktijdige ontwikkelingen, onafhankelijk van elkaar, hebben geleid tot de situatie zoals die nu in Steiermark is.

Die aparte ontwikkelingen hebben te maken met alle betrokkenen bij deze verandering, zoals: de politiek, de inspectie voor het onderwijs, de speciale scholen en hun leerkrachten, de reguliere scholen en hun leerkrachten, ouders van leerlingen met en zonder beperkingen en het algemeen maatschappelijk denken over integratie en inclusie. Het is dus niet zo dat als gevolg van veranderde wetgeving het onderwijs inclusief is geworden, de top down-benadering is meestal niet erg succesvol⁷ als er geen gelijktijdige ontwikkeling plaatsvindt die van onderaf wordt gestimuleerd. Daar waar beide ontwikkelingen elkaar ontmoeten is de kans op succes het grootst. En dat is er nu precies in Steiermark gebeurd.

Terug in de tijd ...

In Kalsdorf, een kleine voorstad van Graz staat één grote Volksschule⁸. In 1985 wordt de dochter van de directeur, mevrouw Thomann, 6 jaar en mag zij op 1 september naar school. Deze dochter is lichamelijk en geestelijk gehandicapt. Mevrouw Thomann heeft contact met meerdere ouders met een kind met een beperking. Enkel wonen in Kalsdorf en vragen of hun kind in het dorp naar school kan. Dat mag in Oostenrijk niet, want er is – net als toen in Nederland - strikte scheiding tussen regulier en speciaal onderwijs. Toch proberen. Mevrouw Thomann vraagt één van haar beste leerkrachten, mevrouw Helga Vukan, of zij een aantal kinderen met een beperking in haar klas zou willen begeleiden. Zij stemt toe.

Er worden vier leerlingen voorlopig aangemeld voor de integratieklas⁹. De inspectrice voor het speciaal onderwijs in Steiermark, Dr. Brigitte Petritsch, is zelf een verklaard voorstander van inclusie. Als één van de leidende personen in de Landesschulrat¹⁰ mobiliseert zij alle medewerking die nodig is, dat betekent onder meer dat alle geld dat een kind met beperkingen nu kost in het speciaal onderwijs (personeel, schoolvervoer, huisvesting, ondersteuning, etc) mag meeverhuizen met het kind. Een écht gevulde rugzak dus. Dat betekent dat met vier kinderen met een beperking een volledig betaalde speciale leerkracht kan worden ingezet. Het moet dus een reguliere eerste klas worden met daarin vier kinderen met een beperking en twee volledige leerkrachten, waarvan één uit het speciaal onderwijs. De moeder van één van de kinderen is lid van een oudervereniging ISI¹¹, die ook het schoolplan voor een integratieklas opstelt. Haar zoon met Downsyndroom moet één van de nieuwe leerlingen worden. De vereniging is actief bezig de landelijke politiek te bewerken in Wenen. De roep om integratie begint daar al gehoord te worden. Voordat de nieuwe klas een feit kan worden moet er ook officiële toestemming komen uit Wenen. De Lan-

desschulrat vraagt een zogenaamd Schulversuch¹² aan. Omdat de beslissing op zich laat wachten, belt mevrouw Thomann tijdens een live radio-uitzending met de minister van Onderwijs en vraagt waar de toestemming blijft. Deze wordt tijdens de uitzending toegezegd, voorwaarde is dat een evenwichtige parallelklas wordt ingericht om de onderwijseffecten te kunnen meten. Inmiddels is in Kalsdorf de plaatselijke dominee begonnen om vanaf de kansel en in de regionale media de inclusieve samenleving te preken. In de school worden voorlichtingsavonden gehouden door de inspectie en andere deskundigen. Veel werk wordt gemaakt van het overtuigen van alle ouders, maar vooral van de ouders zonder kinderen met een beperking. Bij die ouders is angst dat hun kinderen minder zullen leren en minder aandacht zullen krijgen. Omdat er voor elke schoolklas parallelklassen zijn kan tenslotte een klas kinderen worden samengesteld vanuit ouders die op vrijwillige basis instemmen met het experiment. De integratieklas heeft in totaal slechts 18 leerlingen, wat ook in Kalsdorf een kleine klas is. Het is de enige concessie die gedaan wordt.

En dan aan de slag ...

En daar sta je dan, op de eerste schooldag van het nieuwe jaar met een schoolklasje met 18 kinderen van zes jaar waarvan vier met een beperking en een extra collega uit het speciaal onderwijs. Mevrouw Vukan is enigszins beducht voor de kinderen met uiteenlopende beperkingen, vooral voor de jongen met ernstige gedragsproblemen, terwijl haar collega uit het speciaal onderwijs enige schroom heeft voor de grote klas en de leersnelheid en bijbehorende leerstofdruk. Maar de grootste druk komt van buiten de klas. Allereerst de collega's en de directeur die tevens moeder is van één van de kinderen. Daarnaast de schoolinspectie en het speciaal onderwijs met alle ambulante deskundigen daarin. En tenslotte het ministerie en de publieke opinie. De steun van collega's en directeur blijkt onmisbaar en evident om te slagen, maar de niet aflatende druk en indringende belangstelling van de andere betrokkenen is vooral dat eerste jaar bijna ondraaglijk. Ieder telefoontje, bezoek of brief uit Wenen wordt met angst om het hart ontvangen. Alle ouders kijken mee en spelen soms voor inspecteur. In de krant wordt gerapporteerd, tot in de landelijke dagbladen toe. Orthopedagogen van de speciale scholen en van de universiteiten komen bijna wekelijks langs om observaties te doen. Hoe ervaren ook, met zoveel 'pottenkijkers' in je klas ga je dat wel voelen. Daar komt bij dat er nog geen ervaring is met deze vorm van lesgeven. Hoe ga je dat doen met twee leerkrachten? >>

Wie is de baas? Wie is eindverantwoordelijk? En voor welke kinderen? De eerste zes weken tot aan de herfstvakantie is Helga Vukan de klassenleerkracht en werkt de speciale leerkracht achterin de klas met de vier 'speciale' kinderen. Omdat de jongen met de ernstige gedragsproblematiek sterk afwijzend reageert op het gezag van een man, krijgt Helga Vukan ook die jongen er nog bij. De andere kinderen weten niet beter en accepteren het afwijkend gedrag als een normaal gegeven. Het is vooral wennen voor de leerkrachten en iedereen die 'meekijkt'. Tijdens de herfstvakantie evalueren de twee leerkrachten hoe het ging en bespreken de strategie voor de rest van het jaar. Wat ze nu doen werkt niet. Dit is geen integratie, maar twee systemen in één klas. Het roer gaat rigoureuus om. Voortaan en vanaf dat moment in alle nog te starten integratieklassen, zijn er twee leerkrachten samen verantwoordelijk voor het lesgeven aan alle kinderen. Elke dag worden de lessen gezamenlijk voorbereid en beide leerkrachten hebben daarin gelijke taken. Als je nu door de Kalsdorfschule loopt en je bezoekt één van de acht integratieklassen dan kun je niet zien wie de reguliere en wie de speciale leerkracht is. Nog sterker, als je het aan de kinderen vraagt kijken ze je stomverbaasd aan en antwoorden: 'Ik weet niet wie er voor de speciale kinderen is, we hebben gewoon twee leerkrachten'.

Hoe ga je met je duopartner om?

Aan het eind van het jaar worden alle rapportages van alle deskundigen en de inspectie naast elkaar gelegd. Er is geen noemenswaardig verschil in leerresultaten tussen de drie eerste klassen. Het experiment mag worden verlengd. Twee nieuwe collega's nemen de eerste integratieklas over en er komt een nieuwe eerste klas. Vooral de ouders van de eerste vier integratiekinderen zijn positief, maar dan vooral over het effect na schooltijd. Hun kinderen hoeven het dorp niet uit in een busje, spelen meer met andere kinderen en mogen ook op verjaardagsfeestjes komen. De reguliere ouders zijn nog wat langer gereserveerd. Ook nu is veel overredingskracht en voorlichting nodig om de nieuwe integratieklas gevuld te krijgen. Dat geldt niet voor de kinderen met een beperking, daarvoor is een grote wachtlijst, die ook van ver buiten Kalsdorf wordt gevoed, en dat is niet de bedoeling. Inclusief onderwijs wil thuisnabij onderwijs zijn. Het tweede integratieschooljaar wordt begonnen met de winst vanuit het eerste jaar: een serie duidelijke en goede afspraken, die sindsdien niet veel meer veranderd zijn en volgens Helga Vukan, die sinds halverwege de negentiger jaren van de vorige eeuw directeur is geworden van de Kalsdorfschule, nog steeds essentieel zijn om te slagen.

Hieronder die voorwaarden voor een goede inclusie-samenwerking:

- helderheid over het gezamenlijke pedagogische doel;
- afspraken over de gezamenlijke didactiek aan de heterogene groep;
- voortdurende rolwisseling bij het lesgeven;
- vanzelfsprekend omgaan van de reguliere en de speciale leerkracht met alle kinderen;
- uitkomen voor je eigen sterke punten, maar ook je zwakke punten en 'beperkingen';
- toegeven van angsten en fouten;
- zelfreflectie op eigen tekortkomingen;
- dromen en streefdoelen hebben voor de eigen klas en jezelf;
- bereidheid tot communicatie en tot het oplossen van onderlinge conflicten;
- het kunnen verdragen van opbouwende kritiek;
- gedeelde en gelijkgerichte verantwoordelijkheid voor alle kinderen en belangen van deze klas;
- aanvaarden van het anderszijn van de duopartner, van de ouders en van de kinderen.

Volgens het docententeam van de Kalsdorfschule moet een leerkracht die in een integratieklas wil gaan lesgeven een intensieve en diepgaande afweging maken over zichzelf, maar ook over de oprechtheid over de eigen beroepskeuze en de menswaardige en pedagogische doelen van je werk in de heterogene omstandigheden van de integratieklas. De didactische omschakeling is nog het minste probleem, en duo-lesgeven betekent zeker niet minder werk. Integratie gaat van het hoofd naar het hart en terug. Eenzijdige gerichtheid van het verstand of van het gevoel zijn geen van beide succesvol. Kinderen in hun totaliteit, met hun sterkten en zwakten, in al hun verscheidenheid accepteren mag geen loze belofte blijven, maar vereist dit indringend als basisinstelling van de leerkracht. Het motto is: 'De ander accepteren als jezelf'. Alleen degene die de eigen verscheidenheid kent en erkent, zal die ook bij de leerlingen zoeken.

Wat verandert er voor leerkrachten?

Volgens Helga Vukan is het eigen leerproces van leerkrachten een levenslang proces in de omgang met allerhande kinderen. Van groot belang is:

- het *afscheid nemen* van perfectionisme en het strak vasthouden aan het curriculum;
- de *overtuiging* dat fouten maken bij het leerproces hoort;
- de *vaardigheid* in voortdurend wisselende sociale constructen te werken;
- het *weten* dat kinderen zich snel ontwikkelen

naar zelfstandigheid en zelf doen - wat inhoudt het zich onttrekken aan eenzijdige sturing door de leerkracht enerzijds en het soms pijnlijke proces van het verbreken van de 'navelstreng' om vrij te zijn anderzijds - geldend is voor het uitdagen van zowel begaafde als minder begaafde leerlingen en tevens een voorwaarde is voor de omschakeling naar individueel, van binnen uit gedifferentieerd onderwijs;

- de *vaste wil* om de aloude prestatiebeoordeling af te zweren en je veel meer op de individuele ontwikkelingsvoortgang van ieder kind te richten;
- de *bereidheid* om op z'n minst gelijkblijvend, maar liever nog sterker menswetenschappelijk dan voorheen, je - zowel op pedagogisch als didactisch gebied - bezig te houden met integratie, de rechten van de mens, en de gelijkwaardigheid en gelijke behandeling van alle mensen;
- de *verantwoordelijkheid* te nemen en te dragen om een leerstofkeuze te doen die relevant is voor een bepaalde groep leerlingen, zonder de noodzaak van het aanleren van basiskennis te veronachtzamen;
- het *besef* dat prestatiegerichte individualisering voortdurend een hoge sociale betrokkenheid van alle groepsleden noodzakelijk maakt.

Zo bij elkaar is dat een stevig pakket dat hier gepresenteerd wordt. Maar, kunnen we het ons veroorloven om ons aan deze ontwikkeling te onttrekken? Inclusief onderwijs is (slechts) een onvervreemdbaar

middel voor het bereiken van een inclusieve en open maatschappij gericht tegen discriminatie en uitsluiting van wie dan ook.

De politieke ontwikkelingen:

In Kalsdorf wordt ondertussen ieder jaar weer met argusogen gekeken naar de evaluaties van de leerresultaten, echter steeds met zodanig resultaat, dat het experiment jaar na jaar verlengd wordt. In juni 1990 zijn er vier integratieklassen in de Kalsdorfschule. In elk leerjaar één. Dat betekent dat de eerste integratiekinderen naar het voortgezet onderwijs kunnen. De Hauptschule in Kalsdorf weigert, maar het gymnasium werkt mee en wordt ook in het experiment betrokken. De kinderen gaan naar het gymnasium! Inmiddels hebben de twee ouderverenigingen die zich vanaf het begin sterk hebben gemaakt voor inclusie, ISI en Lebenshilfe, hun lobby in Wenen en de rest van Oostenrijk versterkt. Vanuit het hele land neemt de druk toe op het ministerie van onderwijs om meer experimenten toe te laten. Tegelijkertijd neemt Oostenrijk - net als bijna alle andere landen - deel aan de UNESCO-bijeenkomsten waar inclusief onderwijs als basisrecht wordt besproken. Vanaf eind jaren tachtig van de vorige eeuw zijn er grote wereldconferenties in o.a. Harbin (China) en Dakar (Senegal). Tenslotte monden deze conferenties uit in de ondertekening van de Salamancaverklaring¹³ in 1994. De partner van Dr. Brigitte Petritsch (hoofdinspecteur in Graz) is Dr. Walter Eigner. Hij is een Oostenrijkse econoom die in Wallstreet >>

aan de NYSE werkt, en tevens voorzitter is van Inclusion International¹⁴. Hij weet met zijn organisatie ook niet geringe druk op de Oostenrijkse regering te leggen om het denken over inclusief onderwijs in wetgeving te verankeren. In 1992 weten de ouderorganisaties en andere voorstanders van inclusief onderwijs een grote protestmars in Wenen te organiseren met als titel: 'Gesetz statt Gnaden'¹⁵. Het wordt een van de grootste protestacties van het land. De regering zegt wetgeving toe. In 1993 verschijnt de vijftiende SchOG-Novelle die de toelating van kinderen met beperkingen met volledige bekostiging toestaat in het primair onderwijs in geheel Oostenrijk. In 1996 verschijnt de zeventiende SchOG-Novelle die hetzelfde regelt voor het voortgezet onderwijs. Vanwege de voorsprong in Steiermark en de vele stimulerende betrokkenen op alle niveaus neemt de omslag juist daar spectaculaire vormen aan. Als ook nog blijkt uit de jarenlange evaluaties dat het leerresultaat in de integratieklassen zelfs groter is dan in de meer homogene klassen gaan ook de ouders van de reguliere kinderen om. In juni 2006 zijn 85% van alle kinderen met beperkingen opgenomen in het regulier onderwijs.

Gevolgen voor het speciaal onderwijs

De speciale scholen lopen in snel tempo leeg. De onderwijswet bepaalt dat een school met minder dan tien leerlingen moet worden opgeheven. Een aantal speciale scholen besluit om dan maar reguliere kinderen uit de buurt te gaan aannemen, men noemt dit: 'Umgekehrte Integration'. Vlak bij het oude stadcentrum van Graz staat een speciale school met zwembad en paardrijdbak. Er zijn nog twee klassen met speciale kinderen, de rest is afgeladen vol met reguliere leerlingen in integratieklassen. Deze school, die als eerste begon met de omgekeerde integratie, heeft op dit moment de grootste wachtlijst in Steiermark. Dat heeft ook te maken met de volledige dagopvang die deze school al als vanouds heeft, en dat is meteen de grootste reden waarom nog niet alle kinderen in het regulier onderwijs zijn ondergebracht. De scholen in Oostenrijk sluiten om één uur en waar blijft je kind als beide ouders werken en er geen volledige dagopvang is. De speciale scholen hebben die dagopvang wel. De integratie heeft plaatsgevonden in alle schooltypen, wij zouden zeggen alle clusters. Voor kinderen met ernstige gedragsproblemen waarbij het echt niet lukt op de reguliere school zijn er time-out voorzieningen. Ze mogen daar een half jaar naar toe waarna opnieuw plaatsing op een (andere) reguliere school wordt verzorgd. De (voormalige) scholen voor speciaal onderwijs hebben nog wel grote ambulante diensten, maar hun ambulante leerkrachten zijn vaak langdurig (enkele maanden) ingezet in het primair proces in een reguliere school. De speciale leerkrachten werken nu in de integratieklassen in het regulier onderwijs. Vanwege de vergrijzing in Oostenrijk voorkomt jaarlijks iedere met pensioen gaande leerkracht dat een jonger personeelslid moet worden ontslagen. De enige groep leerkrachten die nog enigszins groeit is die van de speciale leerkrachten, maar dan wel in de reguliere scholen. Nog een ander opmerkelijk effect van de omwenteling in Steiermark is de aantoonbaar grote verbetering van het pedagogisch klimaat in de integratieklassen. Dit is het sterkst te merken in het voortgezet onderwijs. Anders dan op de basisscholen blijft hier de speciale leerkracht steeds in de klas van de toegewezen speciale leerlingen. De vakleerkrachten wisselen, soms zelfs ieder lesuur. Door de aanwezigheid van de 'vaste' speciale leerkracht, maar ook door de nadruk op het leren omgaan met mensen die anders zijn, is er veel meer rust in de klas en behoren ordeproblemen veel minder tot de dagelijkse gang van zaken. Dit laatste heeft ertoe geleid dat de – soms aanvankelijk sceptische - vakleerkrachten, nu het liefste lesgeven in de integratieklassen, want daar is doorgaans geen ordeprobleem.

Jurg
Juristen BV

"meesters in het onderwijrecht"

Juridische dienstverlening voor schoolbestuur en management in het PO.
Vakkundig, efficiënt en met oog voor de verhoudingen binnen het onderwijs.

Benieuwd naar wat Jurg Juristen BV voor u kan betekenen? Neem contact met ons op.

Jurg Juristen BV
Driebergseweg 16-B; Postbus 835, 3700 AV Zeist
Telefoon 030-6913423 ; Fax 030-6990069
E-mail info@jurg.nl ; Website www.jurg.nl

Wat leren wij hiervan?

Laat ik met een waarschuwing beginnen: neem niet klakkeloos een systeem over uit een ander land, maar bouw je eigen verandering. Wel kunnen we veel leren hoe het elders is gedaan. Goede voorbeelden inspireren en behoeden je ervoor om de fouten te maken die anderen al hebben gemaakt. Ze laten je ook zien dat er veel meer mogelijk is dan we nu denken. Oostenrijk lijkt in veel opzichten op Nederland, een land met een gelijk bruto nationaal produkt en gelijke welvaart. Een zelfde scheiding tussen speciaal en regulier onderwijs. Keuzerecht bij de ouders. Een rugzakstelsel. Vergelijkbare opleiding van leerkrachten, hoewel de nadruk in Oostenrijk meer op de pedagogiek ligt. Gelijke onderwijsuitgaven. Tevens heeft Oostenrijk een zeer grote groep asielzoekerskinderen, voornamelijk uit het voormalig Joegoslavië. Toch zijn er ook verschillen die we in Nederland met eigen creativiteit moeten oplossen.

Oostenrijk, in vergelijking met Nederland:

- kent alleen staatscholen; scholen op religieuze grondslag moeten door de ouders worden betaald en komen nauwelijks voor;
- heeft een volledig gevulde rugzak (100%)¹⁶;
- heeft regionale (provincieniveau) schoolbesturen;
- heeft geen CITO-toets die scholen in een oneigenlijke concurrentiepositie plaatst, maar schoolinspecteurs die bijna maandelijks in de school zijn om de kwaliteit van didactiek en pedagogiek te bewaken;
- heeft doorgaans hoogopgeleide directeuren, in het voortgezet onderwijs vaak zelfs doctor;
- heeft betrekkelijk weinig mensen in een school die niet in het primair proces werken, zelfs directeuren van kleinere scholen voor voortgezet onderwijs staan nog deels voor de klas.

De belangrijkste les om uit Oostenrijk te leren is dat de verandering vanuit alle geledingen moet worden gedragen, in Kalsdorf had men vrijwel alle betrokkenen mee, behalve het voortgezet onderwijs. Als wij in Nederland succesvol in de eigen regio willen werken aan inclusie is het van belang om alle betrokkenen van begin af aan om de tafel te krijgen. Veel seinen beginnen op groen te staan: er is politieke ruimte aan het komen, de ouderlobby wordt steeds krachtiger, Nederland heeft de Salamancaverklaring ondertekend, er zijn scholen die steeds meer rugzakkinderen toelaten en er zijn al grotere regionale initiatieven met een brede steun.¹⁷ Het zou toch mooi zijn als we ook in Nederland een model weten uit te werken om via het inclusieve onderwijs een belangrijke bijdrage te leveren aan het bouwen aan een

inclusieve en open maatschappij waarin een plek is voor iedereen, ook als je anders bent.

Kom op dan.

Noten

1. Verandering van de zorgstructuur in het funderend onderwijs, in O&W, sept 2005.
2. Februari 2006.
3. Sonder Pädagogisches Förderbedarf (SPF)
4. 15. SchOG-Novelle voor primair onderwijs (1993) en 17. SchOG-Novelle (1996) voor secundair onderwijs
5. 2003: wet leerlinggebonden financiering (LGF)
6. Uitvoeringsnotitie 'Verandering van de zorgstructuur in het funderend onderwijs', in O&W, september 2006.
7. Denk aan de 'overnight'-wetgeving van New Labour in 1997 in Engeland.
8. VS = school voor primair onderwijs met vier leerjaren, 6- t/m 11-jarigen.
9. In Oostenrijk spreekt men van integratie i.p.v. inclusie.
10. Landesschulrat: het regionale schoolbestuur, schoolinspectie en begeleidingsdienst ineen.
11. ISI: Institut Soziale Integration.
12. Te vergelijken met de experimentenwet in de huidige Nederlandse situatie.
13. Zie voor een vertaling: Groeneweg, H.G., Inclusief onderwijs, ook iets voor Nederland?, Basis-schoolManagement nr. 2, oktober 2004.
14. www.inclusion-international.org <<http://www.inclusion-international.org>>.
15. Wetgeving in plaats van genadebrood.
16. In Nederland gaat ca. 40% van de werkelijk kosten mee, terwijl daaruit ook nog eens de verplichte ambulante begeleiding moet worden betaald.
17. Groningen, Almere, Gorinchem, Den Helder, etc.

Alle studiereizen worden gecoördineerd via de 'Landesschulrat der Steiermark' door Mevr. Dipl. Ped.S.Haucinger, ook als het aan individuele scholen gerichte verzoeken betreft.

Drs.H.G.Groeneweg is docent bij het Seminarium voor Orthopedagogiek. E-mail: b.groeneweg@seminarium.nl.